

Nauczanie języka polskiego jako obcego w czasie pandemii koronawirusa w Studium Języka Polskiego dla Cudzoziemców Uniwersytetu Łódzkiego

Część II. Aspekt techniczny

dr Rafał Maćkowiak, dr Mateusz Gaze

Słowa kluczowe

Studium Języka Polskiego dla Cudzoziemców, Uniwersytet Łódzki, nauczanie online, obcokrajowcy, język polski jako obcy

Kontakt

Rafał Maćkowiak
Uniwersytet Łódzki
ORCID ID: 0000-0003-3905-9854
rafal.mackowiak@uni.lodz.pl

Mateusz Gaze
Uniwersytet Łódzki
ORCID ID: 0000-0003-3560-7251
mateusz.gaze@uni.lodz.pl

Abstrakt

Tekst pokazuje problemy nauczania zdalnego, które napotkali słuchacze kursów przygotowawczych i ogólnych Studium Języka Polskiego dla Cudzoziemców Uniwersytetu Łódzkiego w II semestrze roku akademickiego 2019/2020, czyli w czasie niespodziewanego i koniecznego przejścia z nauczania stacjonarnego na nauczanie online (zdalne). W drugiej części artykułu przyjrano się szeroko rozumianym aspektom technicznym związanym z nauczaniem online (np. jakie platformy komunikacyjne wykorzystywano podczas lekcji zdalnych, z jakich urządzeń słuchacze korzystali na zajęciach online czy też, jaka była częstotliwość ich prowadzenia). Badanie opiera się na analizie 155 kwestionariuszy ankietowych studentów pochodzących z 18 krajów. Dużym sukcesem zajęć zdalnych w SJPdC jest fakt, że 70% słuchaczy uznało, iż częstotliwość prowadzenia zajęć online przy pomocy komunikatora jest odpowiednia, czyli są one nie za często i nie za rzadko.

W połowie marca 2020 roku Rektor Uniwersytetu Łódzkiego w celu przeciwdziałania rozprzestrzeniania się COVID-19 (zapalenia płuc spowodowanego koronawirusem SARS-CoV-2) zawiesił „działalność dydaktyczną Uniwersytetu Łódzkiego we wszystkich trybach i formach kształcenia, z wyjątkiem zajęć prowadzonych za pośrednictwem środków nauczania na odległość” (Zarządzenie nr 100 Rektora Uniwersytetu Łódzkiego z dnia 11.03.2020 r.) do 14 kwietnia 2020 r. Tego samego dnia Ministrowie: Edukacji Narodowej,

Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Zdrowia poinformowali o tym, że od 16 marca nie będą prowadzone żadne zajęcia dydaktyczne na wszystkich etapach edukacyjnych. Szkolnictwo i edukacja w Polsce zostały zawieszono. Nikt w tym czasie nie wiedział, jak długo to potrwa. Nikt też w tym momencie nie wiedział, czy i jak powinny być prowadzone zajęcia zdalne¹. Kolejne dni przynosiły wieści o coraz większej liczbie chorych na koronawirusa i jasnym stawało się, że konieczne będzie dokończenie roku akademickiego i szkolnego za pośrednictwem środków i metod nauczania na odległość². Zarówno nauczyciele i wykładowcy, jak uczniowie i studenci musieli odnaleźć się w nowej rzeczywistości online. Na Uniwersytecie Łódzkim nie było jasnych wytycznych, jak mają wyglądać zajęcia online. To wykładowca mógł decydować, czy zawiesić zajęcia (oznaczałoby to ich przesunięcie na kolejne semestry), czy prowadzić je w formie zdalnej (środki, metody i techniki też nie były narzucane, co było podyktowane możliwościami sprzętowymi i umiejętnościami wykładowców). Niestety przesunięcie zajęć na kolejne semestry nie było możliwe w przypadku Studium Języka Polskiego dla Cudzoziemców Uniwersytetu Łódzkiego (dalej nazywane SJPdC lub Studium).

Zawieszenie zajęć rozpoczęło się wraz z początkiem II semestru, kiedy studenci opanowali umiejętność komunikowania się w języku polskim, jednak dalej obca była im odpowiednia odmiana specjalistyczna języka polskiego (a to ona jest konieczna do studiowania po polsku). Celem artykułu jest przedstawienie tego, jak wyglądało nauczanie języka polskiego jako obcego z perspektywy uczących się. W niniejszym artykule przedstawimy wyniki ankiety, którą przeprowadziliśmy, żeby sprawdzić, jak wygląda aspekt techniczny podczas nauczania online w Studium³.

Na początku ankiety zapytaliśmy respondentów, w jaki sposób prowadzone są zajęcia, czyli przy pomocy jakiej platformy internetowej. Zdecydowana większość słuchaczy odpowiedziała, że przy pomocy poczty elektronicznej (112 osób), duża grupa wskazała też, że

¹ Minister Edukacji Narodowej uznał, że w szkołach czas ten powinien być przeznaczony na powtarzanie zrealizowanego już materiału, a nie na wprowadzanie nowych wiadomości.

² Rektor UŁ 6 kwietnia 2020 r. przedłużył nauczanie zdalnie do 3 maja 2020 r. (Zarządzenie nr 108). 20 kwietnia wydano Zarządzenie nr 111 przedłużające pracę online do 30 maja, a 15 maja wydano Zarządzenie nr 119 przedłużające pracę zdalną do 23 sierpnia 2020 r.

³ Tekst jest drugą częścią artykułu *Nauczanie języka polskiego jako obcego w czasie pandemii koronawirusa w Studium Języka Polskiego dla Cudzoziemców Uniwersytetu Łódzkiego (aspekt dydaktyczny i organizacyjny)*.

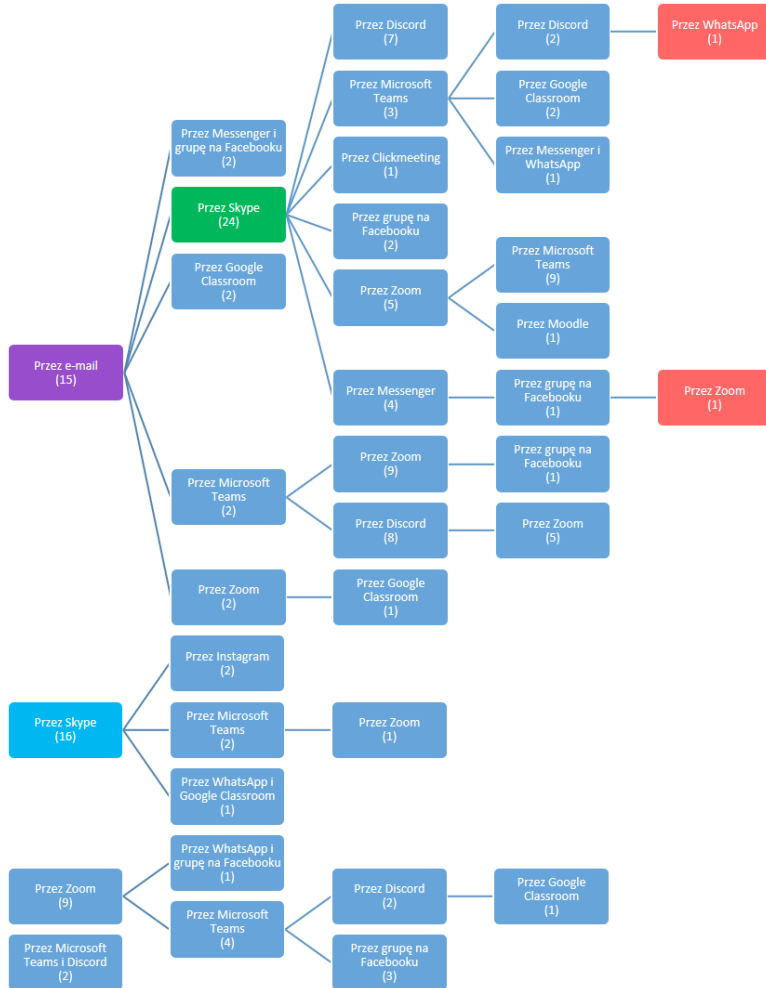
lekcje odbywają się przez *Skype* (87), *Microsoft Teams* (58), *Zoom* (55), *Discord* (28), grupę na *Facebooku* (11), *Messenger* (9), *Google Classroom* (7) oraz *WhatsApp* (4). Ankietowani wskazali też (w odpowiedzi inne), że wykorzystywane są takie platformy jak np.: „Instagram”, „Click-meeting” czy „Moodle”.

Powyżej przedstawiono jedynie wskazania na pojedyncze platformy, a w tym pytaniu respondenci mogli wybrać więcej niż jedną odpowiedź. Analizując połączenia różnych sposobów prowadzenia zajęć (patrz wykres 1⁴) widać, że większość nauczycieli wykorzystywała więcej niż jedną platformę internetową. Aż 115 osób wskazało na użycie więcej niż jednego sposobu komunikacji ze słuchaczami. Jedynie 16 respondentów wskazało, że nauczyciel korzystał wyłącznie z komunikatora *Skype*, 15, że jedynie z *poczty elektronicznej (e-mail)*, a 9 osób, że tylko z komunikatora *Zoom*.

Rozmieszczenie elementów na wykresie nr 1 pokazuje, że większość kafelków łączy się z jednym – z tym, który reprezentuje nauczanie przy pomocy e-maila (kolor fioletowy). Oznacza to, że większość nauczycieli starała się łączyć asynchroniczne sposoby komunikacji (np. przez *e-mail*) z synchronicznymi (np. przez *Zoom*). Wykres pokazuje, że to właśnie tego typu połączenia zyskały najwięcej wskazań respondentów. Duża część słuchaczy stwierdziła, że nauczanie online w Studium odbywało się przy pomocy e-maila oraz komunikatora *Skype* (połączenie to zyskało 24 wskazania – patrz zielony kafelek).

⁴ Wykres został skonstruowany w taki sposób, żeby pokazać spektrum różnorodnych odpowiedzi, których udzielili słuchacze na pytanie dotyczące wykorzystywania podczas zajęć różnych platform komunikacyjnych. Trzonem wykresu są kafelki, na których umieszczono informacje o wykorzystywanej platformie (np. zajęcia były prowadzone: przez *e-mail*, przez *Skype*, przez *Zoom*...), natomiast w nawiasach podana została liczba wskazań przez respondentów na daną platformę (np. 15, 16, 9...). Ważnym elementem niniejszego wykresu są także połączenia między kafelkami i to właśnie one pomagają w odczytaniu, jakie odpowiedzi zostały wskazane przez ankietowanych. Połączenia oznaczają, że ankietowany wskazał właśnie te odpowiedzi, które wypisane zostały na wszystkich połączonych ze sobą kafelkach, a liczba respondentów, która udzieliła identycznych odpowiedzi znajduje się na ostatnim kafelku z prawej strony. Np. kafelek czerwony „Przez *Zoom* (1)” oznacza, że 1 ankietowany wskazał wykorzystanie takich platform komunikacji jak: *Zoom*, grupa na *Facebooku*, *Messenger*, *Skype* i *e-mail*, natomiast kafelek zielony „Przez *Skype* (24)” oznacza, że 24 osoby w ankiecie zaznaczyły, że podczas zajęć online były używane *e-mail* i *Skype*.

Wykres 1. Platformy komunikacyjne

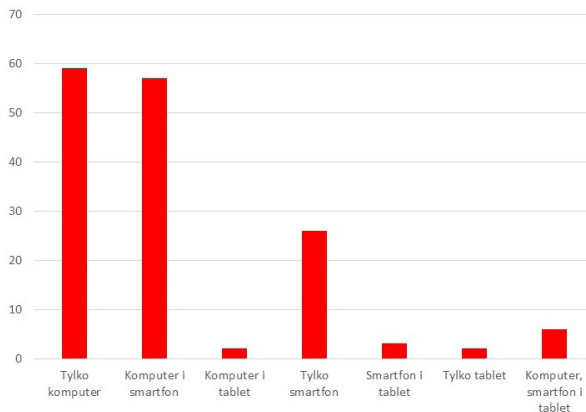
Źródło: opracowanie własne

Prowadzenie zajęć online na tak dużą skalę było w Studium czymś zupełnie nowym, ale widać (patrz wykres 1), że nauczyciele bardzo dobrze wykorzystali początkowy okres pandemii, bo eksperymentowali i próbowali pracować z różnymi platformami. Zdobyli dużo doświadczenia w pracy z nimi, dlatego planując przyszłoroczne zajęcia online można wykorzystać pozyskaną wiedzę i zaproponować, żeby wszyscy korzystali z tych samych sposobów komunikacji. Takie roz-

wiązanie jest nawet wskazane, ponieważ wyeliminuje konieczność posiadania (przez słuchaczy i wykładowców) wielu programów do komunikacji. Innymi słowy, zmniejszy pewien chaos organizacyjny, który dostrzec można na załączonym wykresie, zwłaszcza w przypadku dwóch wskazań (patrz czerwone kafelki). Pierwsze z nich, zobrazowane przez czerwony kafelek w prawym górnym wykresu, pokazało, że nauczyciel prowadził zajęcia przez: *e-mail*, *Skype*, *Microsoft Teams*, *Discord* i *WhatsApp*, a drugie (patrz kolejny czerwony kafelek), że przez: *Zoom*, *grupę na Facebooku*, *Messenger*, *Google Classroom* i *e-mail*. Zatem jedne zajęcia odbywały się przy pomocy aż 5 sposobów komunikacji (5 różnych platform). Wykorzystanie tak wielu kanałów mogło wynikać z różnych powodów (np. problemów technicznych), niemniej jednak jest to zbyt wiele kanałów komunikacji. Większość nauczycieli korzystała jednak z 2 lub 3 sposobów komunikacji i naszym zdaniem jest to optymalna liczba⁵.

W następnym pytaniu respondenci zostali poproszeni o wskazanie urządzeń elektronicznych, dzięki którym uczestniczyli w lekcjach online. Mogli oni zaznaczyć kilka odpowiedzi, a także dopisać własne propozycje (wykres 2).

Wykres 2. Technologia używana podczas lekcji online

Źródło: opracowanie własne

⁵ Warto odnotować także fakt, że Uniwersytet Łódzki pomaga nauczycielom akademickim w pracy zdalnej. W lipcu 2020 r. zakupiony został pakiet Office 365 Pro Plus dla całej społeczności UŁ. Pakiet ten, dzięki wielu narzędziom i możliwości zainstalowania na 5 komputerach, 5 tabletach i 5 smartfonach, pozwala jeszcze bardziej udoskonalić proces nauczania zdalnego (<https://biuroprasowe-uni-lodz.prowly.com/102116-rozszerzony-pakiet-office-365-pro-plus-dla-calej-spoleczności-ul>).

Z badań wynika, że respondenci głównie uczestniczą w zajęciach przy wykorzystaniu *komputera* (124 odpowiedzi) i *smartfona* (92), jedynie 13 osób korzysta z *tabletu*. Wśród innych odpowiedzi ankietowani wskazali, że do uczestniczenia w lekcjach online używają „telefonu” i „laptopa”. Wskazania te umieściliśmy w obrębie głównych kategorii (odpowiedzi „laptop” dodaliśmy do odpowiedzi *komputer* a „telefon” do *smartfona*) i podaliśmy w wynikach zbiorczych. Niżej część badania pokazała ponadto, że duża część słuchaczy nie ogranicza się do jednego urządzenia, a wykorzystują jednocześnie np. *komputer* i *smartfon*. Takich wskazań było aż 57. Informacja ta jest bardzo ważna dla nauczycieli, ponieważ pozwala zaplanować ciekawsze zajęcia, które wykorzystają potencjał dwóch różnych urządzeń – dwóch ekranów. Mając grupę, która dysponuje różnymi urządzeniami elektronicznymi można np. zaplanować quiz, w którym pytania i odpowiedzi do wyboru będą wyświetlane na ekranach smartfonów, a podsumowanie, ranking i tablica zwycięzców na ekranach komputerów⁶. Na uwagę zasługuje także to, że 26 osób wskazało, że używa jedynie *smartfona* podczas lekcji online, dlatego jeśli trzon grupy stanowią właśnie takie osoby, to nie można zapomnieć o trudnościach wynikających z używania jedynie tego typu urządzenia, które posiada mały ekran i trudniejszą w obsłudze klawiaturę ekranową. Problem stanowi wtedy np. poprawne zapisywanie wyrazów, zwłaszcza tych ze znakami diakrytycznymi. Takim grupom trzeba też dać więcej czasu na wykonanie niektórych ćwiczeń, zwłaszcza tych, które wymagają pisania.

Kolejna seria pytań dotyczyła częstotliwości wysyłania materiałów do pracy samodzielnej (np. przez e-mail) oraz spotkań organizowanych przy użyciu synchronicznych sposobów komunikacji (np. przy pomocy komunikatora Discord). Trzeba w tym miejscu zaznaczyć, że udzielenie odpowiedzi w tej części nie było obligatoryjne, żeby przejść do następnych pytań. Nie mogliśmy wymagać odpowiedzi na wszystkie pytania, ponieważ nie wszyscy słuchacze mieli zajęcia z wykorzystaniem komunikatora, nie wszyscy też otrzymywali materiały do pracy samodzielnej, dlatego też każde pytanie z tej serii opatrzone było klauzulą „UWAGA! JEŚLI NIE MA LEKCJI PRZEZ KOMU-

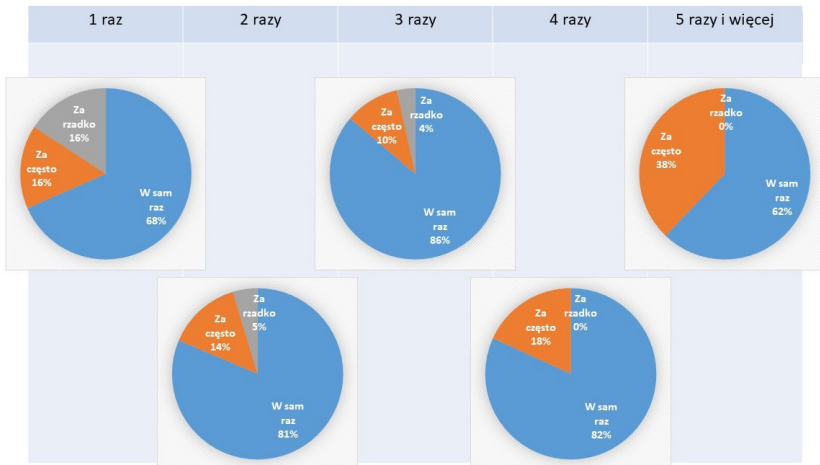
⁶ W ten sposób działa np. aplikacja Quizizz. Dużo ciekawych pomysłów na wykorzystanie możliwości wielu ekranów opisała Paulina Kaźmierczak w artykule *Czy aplikacja genial.ly rzeczywiście jest genialna? O potencjale narzędzi online podczas zdalnego nauczania języka polskiego jako obcego* (2020).

NIKATOR, TO POMIŃ TO PYTANIE!" lub „UWAGA! JEŚLI MATERIAŁY / PRACE DOMOWE NIE SĄ WYSYŁANE, POMIŃ TO PYTANIE!"

Na pierwsze z pytań tej serii (Jak często wysyłane są materiały?⁷) 29% respondentów odpowiedziało, że wysyłane są 2 razy w tygodniu. Nieco mniej osób (25%) wskazało, że 5 i więcej razy w tygodniu, 19%, że trzy razy, 15%, że cztery i 12%, że jeden raz w tygodniu.

Kolejne pytanie było ściśle powiązane z poprzednim, bo respondenci poproszeni zostali o stwierdzenie, czy ich zdaniem materiały są wysyłane: za często, za rzadko czy też w sam raz (z odpowiednią częstotliwością). Zdecydowana większość ankietowanych (73%) stwierdziła, że materiały wysyłane są z odpowiednią częstotliwością, czyli w sam raz, natomiast 20% osób stwierdziło, że za często, jedynie 7% odpowiedziało, że za rzadko. Analizując wyniki z dwóch pytań, można stwierdzić, że prawie $\frac{3}{4}$ wszystkich słuchaczy jest zadowolona z częstotliwości wysyłania materiałów do pracy samodzielnej. Niestety tak przedstawione wyniki mają pewien mankament, a mianowicie nie dostarczają informacji, z jakiej częstotliwości wysyłania materiałów są oni zadowoleni, a z jakiej nie, ponieważ są one zbyt ogólne. Dopiero badając oceny respondentów dla każdej z częstotliwości, można ustalić, która z nich jest najlepiej oceniana. Takie podsumowanie ilustrują wykresy 3 i 4.

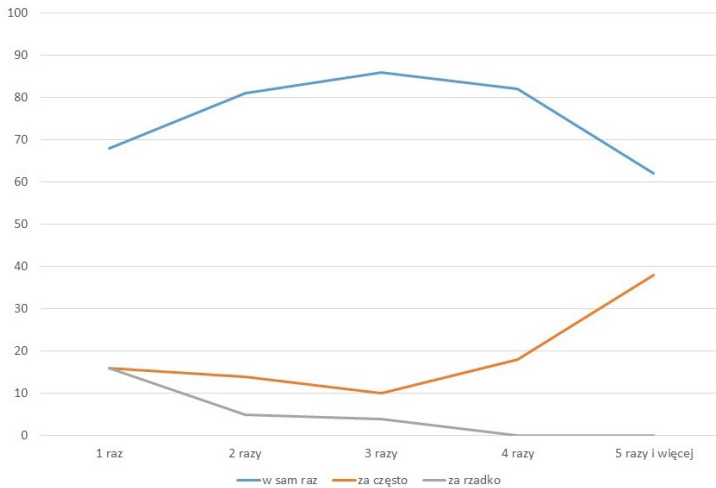
Wykres 3. Częstotliwość prowadzenia zajęć asynchronicznie 1

Źródło: opracowanie własne

⁷ Pytanie to dotyczy wysyłania materiałów do pracy samodzielnej.

Wykres 4. Częstotliwość prowadzenia zajęć asynchronicznie 2

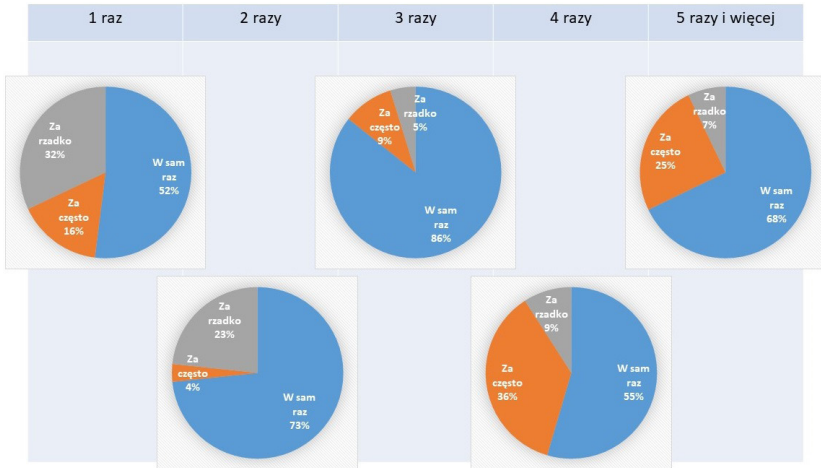
Źródło: opracowanie własne

Patrząc na wykres 3 widać, że najczęściej odpowiedzi *w sam raz* było w odniesieniu do częstotliwości wysyłania materiałów 3 *razy* w tygodniu (86%). Najmniej natomiast wśród osób, które wskazały, że materiały wysyłane są 5 *razy i więcej* w tygodniu (62%). Widać zatem, że nie zawsze „więcej oznacza lepiej” i zbyt częste wysyłanie materiałów oraz wymaganie ich wykonania i odesłania do sprawdzenia przez nauczyciela męczy słuchaczy i może zniechęcić do nauki języka polskiego. Podobnie jest ze zbyt rzadką częstotliwością wysyłania (1 *raz* w tygodniu) – ta też nie została dobrze oceniona – jedynie 68% zadowolonych słuchaczy. Zestawiając informacje na temat częstotliwości wysyłania materiałów z ocenami respondentów udało się uzyskać odpowiedź na pytanie, jaka częstotliwość jest najlepsza do tego typu pracy zdalnej. Badania pokazały, że według ankietowanych najlepsza częstotliwość wysyłania materiałów do pracy samodzielnej to 3 *razy* w tygodniu. Częstotliwość ta uzyskała najczęściej wskazań *w sam raz*, najmniej *za często* i stosunkowo niewiele wskazań *za rzadko* (patrz wykres 4).

Analogicznie skonstruowane pytania zadane zostały w odniesieniu do zajęć, które realizowane były przy pomocy synchronicznych sposobów komunikacji (np. przez komunikator Skype). Na pytanie dotyczące częstotliwości prowadzenia zajęć przy użyciu komunikatora internetowego aż 31% ankietowanych odpowiedziało, że odby-

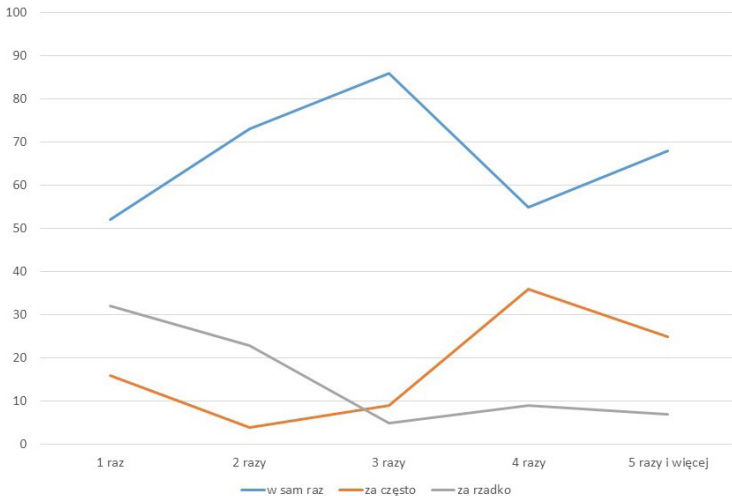
wają się one 3 razy w tygodniu, 22%, że 2 razy, 21% – 5 i więcej razy, 18% – 1 raz, a jedynie 8%, że 4 razy w tygodniu. Częstotliwość prowadzenia tego typu zajęć przez 70% ankieterów została oceniona dobrze (w sam raz). Jedynie 15% wszystkich odpowiedzi to stwierdzenia, że lekcje są za często. Tyle samo wskazań (15%) uzyskała odpowiedź, że zajęcia są za rzadko.

Wykres 5. Częstotliwość prowadzenia zajęć synchronicznie 1

Źródło: opracowanie własne

Wykres 6. Częstotliwość prowadzenia zajęć synchronicznie 2

Źródło: opracowanie własne

Także w przypadku tej części ankiety przeanalizowaliśmy nieco dokładniej wyniki pozyskane z dwóch poprzednich pytań, a zrobiliśmy to w celu ustalenia optymalnej częstotliwości prowadzenia zajęć przy pomocy komunikatora (patrz wykresy 5 i 6). Zestawiając i porównując liczbę odpowiedzi *w sam raz*, *za często* i *za rzadko* wiadać, że także w tym przypadku optymalna częstotliwość prowadzenia zajęć przy pomocy komunikatora to *3 razy* w tygodniu.

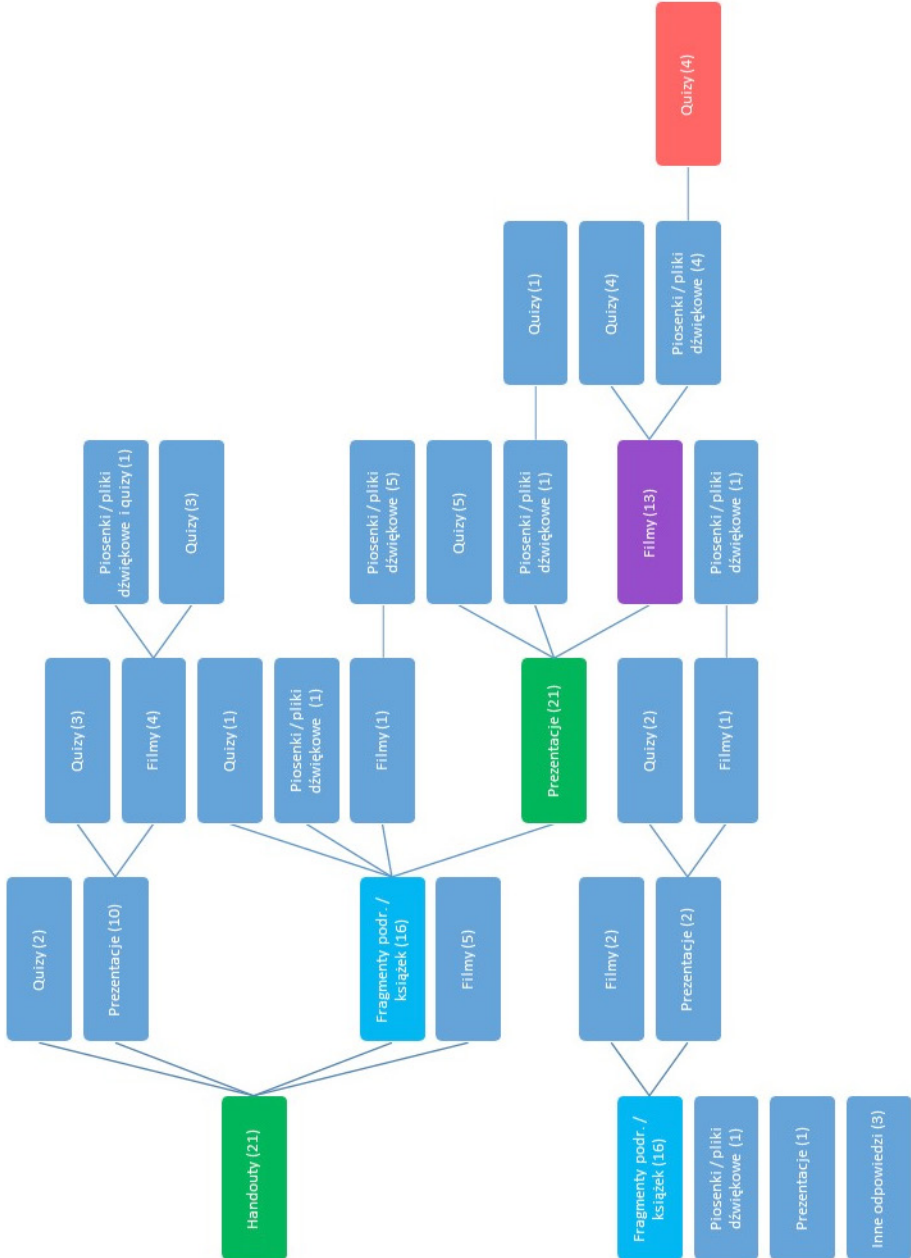
Reasumując, pytania z tej serii pozwoliły ustalić optymalną częstotliwość prowadzenia zajęć przy pomocy komunikatora (komunikacja synchroniczna) oraz wysyłania materiałów do pracy samodzielnej drogą elektroniczną (komunikacja asynchroniczna). Częstotliwość ta, zarówno w jednym, jak i drugim przypadku, to *3 razy* w tygodniu. Można zatem połączyć oba typy prowadzenia zajęć i tym samym realizować 3 spotkania w tygodniu, a zaraz po nich wysyłać materiały do pracy samodzielnej. Taka koncepcja prowadzenia zajęć z pewnością zostałaby dobrze przyjęta i oceniona przez słuchaczy SJPdC.

Ostatnie pytanie w tej części ankiety dotyczyło materiałów wykorzystywanych przez lektorów podczas zajęć online. Respondenci mogli wybrać z proponowanych odpowiedzi (*handouty*, *quizy*, *prezentacje*, *filmy*, *piosenki* / *pliki dźwiękowe*, *fragmenty podręczników/książek*) lub dopisać własne. Według ankietowanych dominującym rodzajem materiałów były *handouty*, czyli np. karty pracy zawierające kompilacje tekstów do czytania i ćwiczeń z nimi związanych. Aż 127 ankietowanych (na 155) wskazało na wykorzystanie właśnie tego typu materiałów. Wiele osób (103) wskazało również, że nauczyciele używają *fragmentów podręczników/książek*. Odpowiedź *prezentacje* zaznaczona została przez 82 respondentów. Wykorzystanie różnych multimediów, gier i zabaw zyskało zdecydowanie mniej wskazań niż trzy powyższe rodzaje materiałów dydaktycznych. Użycie *filmów* podczas lekcji wskazane zostało przez 48, *quizów* przez 26, a *piosenek* / *plików dźwiękowych* jedynie przez 19 ankietowanych. Respondenci dopisali też kilka nowych odpowiedzi, wśród których znalazły się np.: „artykuły do przeczytania” czy „tematy dla rozmowy albo film dla oglądania, na lekcje mówimy o tym co zobaczyliśmy”.

Podobnie, jak w większości pytań w ankiecie, także i tutaj respondenci mogli zaznaczyć więcej niż jeden rodzaj wykorzystywanych materiałów. Podsumowanie wszystkich odpowiedzi znajduje się na wykresie 7⁸.

⁸ Wykres został skonstruowany w identyczny sposób jak wykres 1.

Wykres 7. Rodzaje materiałów dydaktycznych

Źródło: opracowanie własne

Pokazuje on, że nauczyciele w większości nie ograniczali się do jednego rodzaju materiałów. Tylko 21 osób wskazało, że nauczyciele wykorzystują wyłącznie *handouty*, a 16 respondentów, że korzystają wyłącznie z *fragmentów podręczników/książek*. Ponadto jedna osoba wskazała, że zajęcia opierają się jedynie na *prezentacjach* i także jedna, że tylko na *piosenkach / plikach dźwiękowych*. W przypadku tych pojedynczych odpowiedzi jedna z nich budzi pewne wątpliwości, co do jej sensowności, bo o ile odpowiedź, że wykorzystywane są jedynie *prezentacje* można zaakceptować, ponieważ prezentacje pozwalają na umieszczenie w nich wielu interesujących i przydatnych informacji/ćwiczeń, a następnie na prowadzenie lekcji online w oparciu jedynie o tego typu materiały, o tyle oparcie lekcji jedynie na *piosenkach / plikach dźwiękowych* wydaje się zadaniem karkołomnym i dosyć trudnym do zrealizowania. Jedynym naszym zdaniem wyjaśnieniem tej odpowiedzi jest to, że słuchacz zdecydował się na kurs doskonalący wyłącznie sprawność rozumienia ze słuchu lub też chciał, żeby jedynie tę sprawność rozwijano podczas zajęć. Jest to tylko jednostkowa odpowiedź, a większość ankietowanych wskazała jednak, że nauczyciele korzystają z różnych (przyjemniej dwóch) rodzajów materiałów podczas zajęć online. Wskazań tego typu było 113 na 155 wszystkich. W grupie tej najwięcej odpowiedzi uzyskało połączone wykorzystanie takich materiałów jak: *handouty, fragmenty podręczników/książek* oraz *prezentacje*. Takich odpowiedzi udzieliło 21 respondentów. Drugie pod względem liczby odpowiedzi to połączenie *handoutów* i *fragmentów podręczników/książek* (16 odpowiedzi), a trzecie to kombinacja: *handoutów, fragmentów podręczników/książek, prezentacji* i *filmów* (13 odpowiedzi). Wykorzystanie wszystkich rodzajów zaproponowanych w ankiecie materiałów dydaktycznych wskazało 4 respondentów (patrz wykres 7, czerwony kafelek). To właśnie do takiego – możliwie dużego zróżnicowania materiałów – powinni dążyć wszyscy lektorzy. Ponadto zajęcia powinny być wzbogacone także o różnego rodzaju gry i zabawy⁹, których dodanie znacznie uatrakcyjnia i ułatwia przyswajanie wiedzy.

Reasumując, należy stwierdzić, że niniejsze badania pokazują, że większość nauczycieli SJPdC podczas zdalnych lekcji wykorzystuje

⁹ Bardzo dokładnie konieczność umieszczania w programie nauczania języka polskiego jako obcego różnego rodzaju gier/zabaw oraz płynące z tego korzyści opisała Agnieszka Banach w artykule *Ucząc bawić, bawiąc uczyć – o wykorzystaniu gier i zabaw na lekcjach języka polskiego jako obcego* (2020).

więcej niż jeden rodzaj materiałów, a im większa ich różnorodność, tym zajęcia są ciekawsze i atrakcyjniejsze dla słuchaczy. Większa różnorodność materiałów trafia także do większego grona odbiorców, ponieważ studenci w różny sposób przyswajają wiedzę, nie wszyscy z nich są przecież wzrokowcami.

W kolejnym pytaniu postanowiliśmy sprawdzić, czy i jak często zdarzają się różne problemy techniczne podczas zajęć online. Założyliśmy, że występują, dlatego chcieliśmy też sprawdzić, jak poważne one są i z czego wynikają. Zadaliśmy słuchaczom pytanie „Jak często masz problemy techniczne podczas nauczania online?”, a tym, którzy wskazali, że mają je *często* lub *czasami* jeszcze jedno dodatkowe, doprecyzowujące pytanie – jakie to są problemy?

Nasze przypuszczenie okazało się trafne, ponieważ jedynie co czwarty respondent (26%) zaznaczył, że nie ma żadnych problemów technicznych podczas zajęć online, natomiast aż 55% ankietowanych odpowiedziało, że ma je *czasami*, a 19%, że *często*. Przyglądając się zebranym odpowiedziom na pytanie otwarte (Jakie to są problemy?) najwięcej wskazań (38) dotyczyło **problemów z połączeniem internetowym** („czasami internet jest bardzo źle”; „dostęp do Internetu przez większość czasu jest zły”; „to jest problem z połączeniem lub Internetem, czasami źle i nie mogę być obecna na lekcji ☹”; „najczęściej to złe połączenie Internetowe”; „zły internet”). Słuchacze mieli też **problemy z dźwiękiem/mikrofonem** – 11 wskazań („nie zawsze słyszę wszystko co mówi ktokolwiek”; „złe słychać”; „zacinania audio”; „zły mikrofon”). Problemem okazał się też **brak dostępu do internetu** – 4 odpowiedzi („brak internetu, linki mogą nie działać”; „brak Internetu”). 3 osoby wskazały, że miały **problemy z obrazem/kamerą** („zacinania wideo”; „z kamerą”), a 2, że występowały u nich **problemy z komputerem** („w większości wypadków to są problemy z moim komputerem, dlatego że jest on stary”). Wśród pojedynczych odpowiedzi ankietowani wskazali, że np.: „podczas sprawdzianów i pisaniu tekstów w domu bardzo trudno się skupić, co powoduje robieniu różnych błędów”; „jest dużo hałasu z czyjegoś komputera” i, że „trudno pisać testy”. Otrzymaliśmy także jedną bardziej rozbudowaną i złożoną odpowiedź na zadane pytanie:

W Polsce nauczyłam się pisać jak by „ręcznie” i już mam pamięć mięsną, a przez laptop jeszcze nie tak dobrze umiem i zawsze pojawiają się jakieś literówki,

których gdyby pisałam długopisem w ogóle nie było by i jeszcze nie nauczyłam się myśleć „gramatycznie” kiedy piszę przez laptop.

Autorka powyższego wpisu zwróciła uwagę na pewien mankament nauczania tradycyjnego, a konkretnie na to, że podczas lekcji lektorki nadal skupiają się głównie na nauce pisowni ręcznej, nie wymagają np., żeby prace domowe były pisane na komputerach, nie uczą też, jak napisać *ż*, *ź* czy *ą* przy pomocy klawiatury, a nie należy to do rzeczy oczywistych, ponieważ np. żeby utworzyć literę *ż* trzeba nacisnąć klawisz *x* i *alt*, a nie *z* i *alt*, jak podpowiada intuicja, bo wtedy powstanie *z*. Naszym zdaniem, idąc za wskazaniem w powyższej odpowiedzi, należałoby przeznaczyć pewien czas podczas zajęć lekcyjnych na naukę pisowni „polskich znaków” na klawiaturze i pokazać słuchaczom, jak to zrobić, bo przecież obecnie (w życiu codziennym, w pracy) częściej piszemy na komputerach niż na kartkach.

W przedostatnim pytaniu ankiety respondenci zostali poproszeni o ocenę kontaktu z nauczycielami, do wyboru mieli następujące odpowiedzi: *kontakt był bardzo dobry – z nauczycielem jest stały kontakt*, *kontakt jest taki sobie – z nauczycielem jest sporadyczny kontakt*, *kontakt jest zły – z nauczycielem prawie nie ma kontaktu*. W odpowiedzi 78% respondentów stwierdziło, że kontakt jest *bardzo dobry*, 17% osób wskazało, że kontakt jest *taki sobie*, a 5%, że kontakt jest *zły*. Stwierdzić zatem można, że nauczyciele stanęli na wysokości zadania w tej trudnej pandemicznej sytuacji, która nagle zmieniła cały system edukacji i zaopiekowali się swoimi podopiecznymi.

Podsumowując niniejsze rozważania, tryb pracy online oczywiście wymaga większej samodzielności i rolą nauczycieli jest pomoc oraz przygotowanie słuchaczy do tej niecodziennej sytuacji. Oczywiście jest także to, że podczas tych zajęć dłużej korzysta się z komputera, dlatego lekcje online nie mogą być przełożeniem jeden do jednego tradycyjnych zajęć, bo słuchacze zamiast skupić się na lekcjach będą wtedy myśleć wyłącznie o tym, kiedy one się skończą, również o tym, kiedy wyłączą komputer i dadzą wreszcie odpocząć swoim oczom. Nasze badania pokazały, że lekcje pięć razy w tygodniu nie cieszą się zbyt dużym zadowoleniem słuchaczy – męczą ich i dlatego najlepiej, żeby spotkania przy pomocy komputera odbywały się trzy razy w tygodniu, a ich dopełnieniem było wysłanie materiałów do pracy samodzielnej, które słuchacze będą mogli wykonać o dowolnej dla siebie porze dnia. Jednak trzeba pamiętać, że nie można

pracy online oprzeć jedynie na pracy samodzielnej, nie może ona też dominować, bo słuchacze, jak pokazują badania, nie są do tego przyzwyczajeni. Warto także uatrakcyjnić lekcje różnego rodzaju multimediami, grami i zabawami, a także wykorzystywać potencjał technologiczny, posiadanie więcej niż jednego urządzenia elektronicznego, żeby zajęcia były jeszcze ciekawsze, żeby nie były one jedynie monologiem lektora, który odczytuje kolejne slajdy.

Bibliografia

- Banach A. (2020). *Ucząc bawić, bawiąc uczyć – o wykorzystaniu gier i zabaw na lekcjach języka polskiego jako obcego*, [w:] *Ludyczność w (glotto)dydaktyce*, red. M. Biernacka, P. Kaźmierczak, A. Banach, Łódź, s. 33–48 <https://biuroprasowe-uni-lodz.prowly.com/102116-rozszerzony-pakiet-office-365-pro-plus-dla-calej-spoleczności-ul>
- Kaźmierczak P. (2020). *Czy aplikacja genial.ly rzeczywiście jest genialna? O potencjale narzędzi online podczas zdalnego nauczania języka polskiego jako obcego*, *Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców*, 27 (w druku).
- Zarządzenie nr 108 Rektora Uniwersytetu Łódzkiego z dnia 6.04.2020 r. <https://baw.uni.lodz.pl/> [29.09.2020].
- Zarządzenie nr 111 Rektora Uniwersytetu Łódzkiego z dnia 20.04.2020 r. <https://baw.uni.lodz.pl/> [29.09.2020].
- Zarządzenie nr 119 Rektora Uniwersytetu Łódzkiego z dnia 15.05.2020 r. <https://baw.uni.lodz.pl/> [29.09.2020].

